

Skolöverstyrelsen

L₈₂
VUX

KOMMENTARMATERIAL

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100159 1380

L₈₂
VUX

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ

*Praktisk – kommunikativ
språkinläring*

SÖ:s
publikation
Läroplaner

REF.

Läroplan
09

ner

Pedagogiska biblioteket

ldningsförlaget
OCKHOLM

gar och beställningsadress:

Utbildning
OCKHOLM
91 00

Sö

L₈₂
VUX

Läroplan för kommunal vuxenutbildning

Läroplan för kommunal vuxenutbildning, Lvux 82, består av en allmän del och kommentarmaterial. **Praktisk – kommunikativ språkinläring** är ett av kommentarmaterialen som syftar till att ge idéer och vara ett inlägg i diskussionerna vid bl a kursplanering och utarbetande av lokala arbetsplaner.

Redaktör Carola Stuart

**Teknisk
produktion** Hans Thorsell

Tekniska data *Sättning* Century Schoolbook 11/13
Tryckmetod Offset
Papper 100 g Munkens allround
Binding Klammerhäftad

Presslagd Augusti 1984

© Skolöverstyrelsen och Liber Utbildningsförlaget

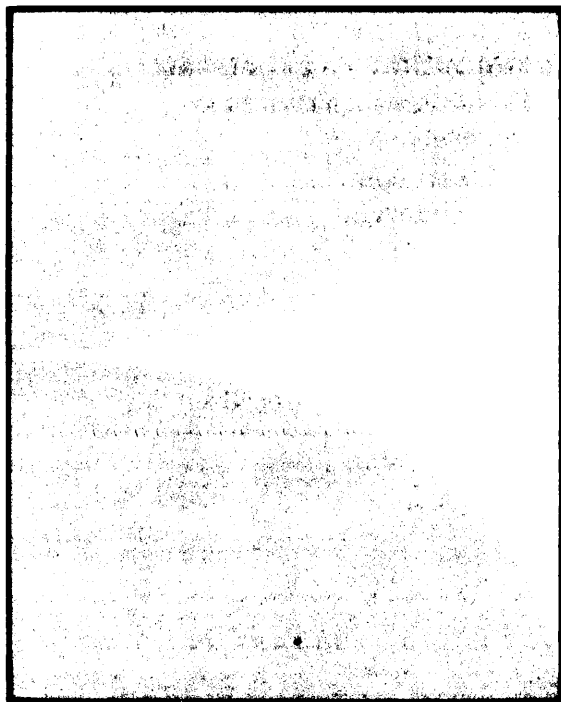
ISBN 91-40-71252-4

Schmidts Boktryckeri AB, Helsingborg 1984

Sö

Kommentarmaterial

*L*₈₂
LUX

**Praktisk – kommunikativ
språkinläring**

Liber Utbildningsförlaget Stockholm

Innehåll

Förord	5
Inledning	6
Kursdeltagaren och kursen	7
Några kommunikativa arbetsätt	12
Läroboksanknutna småövningar	15
Att arbeta med nya ord	15
Jag fick ett kort igår . . .	18
Anställningsintervju	19
Att ge ett gott råd	20
Att ge instruktioner	21
Jag hörde just på radion . . .	23
Brainstorming	24
Engagera — debattera — besluta	26
Litteratur	28

Förord

Läroplanen för komvux består av en allmän del och kommentarmaterial. Den allmänna delen innehåller mål och riktlinjer för verksamheten samt tim- och kursplaner. Syftet med kommentarmaterialen är att

- belysa aktuella frågor och problem både av övergripande karaktär och i anslutning till enskilda ämnen
- diskutera alternativa metoder att lösa olika problem och arbeta i den riktning som målen för komvux anger.

Kommentarmaterialen innehåller alltså *inga föreskrifter*. Avsikten är att de skall ge idéer och vara ett inlägg i diskussionerna vid bl a kursplanering och utarbetande av lokala arbetsplaner.

Kommentarmaterialen fastställs av SÖ. Enligt anvisningarna skall de kompletteras och aktualiseras fortlöpande. De skall omfatta såväl yrkesinriktad utbildning som allmänna ämnen.

Ett tidigare kommentarmaterial för undervisningen i moderna språk har behandlat arbetet med grunddel och fördjupningsdel. Det här häftet söker belysa praktisk-kommunikativ språkinlärning, dock inte på ett teoretiskt plan utan med utgångspunkt i ett antal konkreta exempel på arbetssätt. Gemensamt för exemplen är att de syftar till att kursdeltagarna skall tillägna sig praktiskt användbara språkkunskaper.

Stockholm i juni 1984

Skolöverstyrelsen

Inledning

Läroplanen för kommunal vuxenutbildning — Lvux 82 — anger att språkundervisningen skall inriktas mot målet praktisk språkfärdighet, dvs kursdeltagarna skall tillägna sig förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på målspråket. Läroplanen fastställer däremot inte hur man skall arbeta för att nå detta mål. Det torde dock vara svårt att uppnå t ex muntlig språkfärdighet med grammatikstudium och textläsning som enda eller övervägande metod. Det kräver även arbetsformer som tar sin utgångspunkt i vardagliga kommunikationsmönster och i någon mån söker efterlikna naturligt samspel på målspråket.

Det här kommentarmaterialet syftar till att diskutera arbetssätt vilka kan ses som en konsekvens av målet praktisk språkfärdighet. Det ansluter också till värderingar som kommit till uttryck i arbete bedrivet inom ramen för Europarådets forskningsprogram. I andra sammanhang gör sig liknande strävanden gällande. De har — oavsett benämning — det gemensamt att de koncentrerar inläringen på språket i funktion i stället för på språkets struktur. Med utgångspunkt i en beskrivning av kursdeltagaren och kursen ger kommentarmaterialet läsaren en exempelsamling med kommunikativa arbetssätt samt en lista över litteratur som diskuterar språkinläring från bl a kommunikativ synpunkt.

Eftersom kommunikativ språkinläring bygger på deltagarnas aktivitet, kreativitet och samarbete har de arbetssätt som kommentarmaterialet presenterar också nära samband med läroplanens kunskapssyn och med dess icke-språkliga mål, t ex deltagarmedverkan, samarbete och stärkt självförtroende. Många av arbetssätten är tillämpliga i kursens fördjupningsdel. De ger utrymme för intresse- eller behovsval och kursdeltagarna får dessutom tillfälle att arbeta självständigt, individuellt eller i grupp.

Det bör betonas att urvalet övningar i kommentarmaterialet är för litet för att motsvara alla olika språkkurser som ryms inom komvux. Det finns naturligtvis också andra metoder att

nå praktisk språkfärdighet än de arbetssätt som diskuteras i materialet. Dessutom fortsätter debatten och utvecklingsarbetet ifråga om språkinläring både inom och utanför komvux.

Kursdeltagaren och kursen

Kommunikativ språkinläring både kräver och skapar förutsättningar för att

- kursdeltagarnas erfarenheter utnyttjas
- kursdeltagarna känner trygghet i gruppen
- kursdeltagarna samarbetar
- kursdeltagarna får ta initiativ och använda sin kreativitet
- kursdeltagarnas behov får styra planeringen i gruppen.

I det här avsnittet ges, utan anspråk på fullständighet, några kommentarer till punkterna ovan.

Att utgå från kursdeltagarnas erfarenheter och intressen

Vuxna kursdeltagare har med sig en mängd minnen och erfarenheter när de börjar en kurs. De nya kunskaper som kursen erbjuder, inläringssituationen och arbetet i en grupp innebär att mycket som man tidigare upplevt blir belyst på ett nytt sätt. Ofta kommer dessutom vuxna till utbildning när deras livssituation på något sätt håller på att förändras.

Det kan kännas både svårt och ansträngande att som vuxen studera språk i en grupp. Språkinläring är känslomässigt engagerande och den studerande knyter ofta stora förhoppningar till det nya språket som kontaktmedel. I komvux bedöms dessutom ens trevande prestationer, något som kan leda till blockeringar så att det arbete man lägger ned inte

riktigt ger resultat. Det är därför viktigt att så mycket som möjligt försöka bygga på det som deltagarna för med sig. Om deltagarna får möjlighet att ge undervisningen ett innehåll som anknyter till deras intressen och erfarenheter, kan de lättare känna trygghet i gruppen, "våga tala" och engagera sig i undervisningen.

När man väljer material bör man också utgå från kursdeltagarna och försöka hitta texter och avlyssningsövningar som har anknytning till händelser och företeelser som deltagarna känner igen. Att känna igen sig ger deltagarna en viss förberedelse inför innehållet; tidigare kunskaper och erfarenheter gör att de lättare kan sluta sig till vad exempelvis en text handlar om och förstå innebörden.

Samarbetet i gruppen

När man studerar språk strävar man efter att göra sig förstådd och samtidigt låta så lik en infödd talare som möjligt. Genom organiserade studier blir man medveten om både sina kunskaper och brister. Gruppens arbete måste dock läggas upp så att man motverkar konkurrens och i stället försöker förmå duktigare kursdeltagare att fungera som resurs för sina kamrater. Motsättningar uppstår annars lätt mellan människor med olika förkunskaper, med olika tid till sitt förfogande eller med olika personlighet.

Det är angeläget att var och en får veta så mycket som möjligt om vilka olika behov, förväntningar och mål som finns hos de andra deltagarna i gruppen. Om man känner till kurskamraternas behov och önskemål och även fått tillfälle att uttrycka vad man själv vill lära sig är det lättare att delta i planeringen av språkkursen.

Det är inte alltid deltagarna ger uttryck för kritiska synpunkter på undervisningen. Om man som lärare frågar hela gruppen muntligt får man kanske bara de svar deltagarna tror att man vill ha. Ibland måste man därför grunda diskussioner om kursens innehåll, planering och arbetsformer på anonyma enkäter med öppna frågor.

Väl fungerande grupper ger ett starkt stöd för språkinläring. Det är i allas intresse att det känslomässiga klimatet i klassrummet är varmt och tolerant. Om deltagarna inte finner utlopp för konstruktiv kritik och ett öppet åsiktsutbyte kan det också vara svårt för dem att samspela och stödja varandra. Förutsättningar för kontakt måste skapas genom arbetsformerna, som skall bidra till att alla lär känna varandra och får tillfälle att samarbeta.

Arbetsformer

Många kursdeltagare inom komvux är vana vid en språkundervisning som koncentrerats på grammatikstudier och översättning. De har också vant sig vid att på uppmaning lösa korta, avgränsade, bundna uppgifter till vilka det finns färdiga svar. Därför är det ofta naturligt för kursdeltagarna att acceptera sådana undervisningsformer. Det blir således lärarens ansvar att introducera arbetsformer som bättre passar målet att på en begränsad tid nå användbara språkkunskaper.

Det blir lätt så att språket som används i klassrummet präglas av att lärare och kursdeltagare har olika roller. Läraren använder ett språk som är styrande, aktivt och reglerande. Deltagarnas språk är mottagande och relativt passivt. Språkanvändning efter kursen förutsätter ju ett visst mått av skapande. Från början av kursen måste kursdeltagarna därför få använda målspråket till att ta initiativ, forma egna satser, uttrycka egna tankar, associationer och idéer. När man själv får använda sin skapande förmåga på målspråket utvecklas självförtroendet och självinsikten. För att kursdeltagarna ska få tillräcklig övning i att styra och ta initiativ på målspråket bör man medvetet arbeta med muntliga övningar som betonar och tränar dessa funktioner.

När man lär sig ett nytt språk har man i någon mån chansen att bryta de kommunikationsmönster man har. Samtidigt som man ändrar sin roll i förhållande till sin vanliga bakgrund får man helt nya möjligheter att kommunicera. Man

ökar sina kontaktmöjligheter och öppnar sig mot en annan kultur. Paradoxalt nog kan det gå att bryta sina fasta mönster, inte bara språkliga, genom att spela lite teater. Ett viktigt medel att nå dit är övningar som släpper fram leklust, spontanitet, fantasi och kreativitet.

Språkundervisning i komvux bedrivs i regel i vanliga skolor. Det är en miljö som ofta inte är speciellt lämpad för naturlig kommunikation eller övningar som vill efterlikna verkligheten. Kommunikativ språkinläring kräver samspel mellan deltagarna på olika sätt. Man måste därför bryta upp den traditionella klassrumsmiljön och skapa förutsättningar för kommunikation mellan kursdeltagarna.

Läromedel

Undervisningen präglas givetvis starkt av de läromedel som används. De arbetsformer som det här kommentarmaterialet presenterar bygger till större delen på autentiskt material, exempelvis ur tidningar, eller material som kursdeltagarna skapat själva.

Allt material (utom lösryckta satser som övar grammatik) kan användas som läromedel i kreativa uppgifter. Både bilder och föremål kan hjälpa till att frigöra deltagarnas fantasi och kreativitet. Man kan med fördel försöka gå utanför det man ser på bilderna och i stället arbeta med det som kan finnas bakom, före eller efter.

När man väljer läromedel i mer traditionell bemärkelse bör man från kommunikativ synpunkt ta upp t ex följande:

- Är läromedlet anpassat till vuxnas språkinläring?
- Vilken syn på språkinläring ligger bakom läromedlet?
- Vilka typer av uppgifter förekommer? Kräver de vissa bestämda svar eller är olika lösningar möjliga? Får deltagarna använda sin fantasi och sina erfarenheter?
- Vilket underlag för fördjupningsuppgifter ger läromedlet?

Betyg och bedömning

Många kursdeltagare accepterar okritiskt betyg och bedömningar, medan andra har svårt att godta lärarens bedömning. Betygsdiskussioner känns ofta förödmjukande för både deltagare och lärare. Kursdeltagare som inte varit i kontakt med skolan på länge behöver få reda på hur betygssystemet är konstruerat. Läraren måste därför berätta så mycket som möjligt om hur bedömningen går till. Det är också viktigt att kursdeltagaren får veta att det i första hand är språkförmågan vid kursens slut som bedöms, dvs deltagarnas förmåga att förstå målspråket i tal och skrift och själva uttrycka sig på det främmande språket. Man har alltså möjlighet att pröva sig fram i början utan att eventuella misslyckanden får konsekvenser för betyget. För många tar det ju tid att finna sig till rätta och få studieteknik. Bedömningen bör ske under former som så mycket som möjligt liknar det vanliga arbetet i gruppen. Bl a bör deltagarna få möjlighet att pröva olika typer av självbedömning.

Om man arbetar med kommunikativa uppgifter bör bedömningen av språkfärdigheterna göras i former som ansluter till uppgifterna. Den bör också ske efter kriterier som är kända för kursdeltagarna. Om uppgiften är att överföra ett meddelande kan man exempelvis utvärdera:

- Hur mottagaren uppfattat meddelandet.
- På vilket sätt meddelandet nått mottagaren. Vilka problem som uppstått under kommunikationen. Vad problemen berott på.

Krav på en språkkurs för vuxna

En sammanfattning av det här avsnittet om kursdeltagaren och kursen kan göras i form av en lista med krav på en språkkurs för vuxna. En sådan lista kan t ex se ut så här.

Som kursdeltagare bör man kunna kräva

- att hela tiden få tillfälle att pröva och använda det språk man lär sig genom att uttrycka sina egna tankar och erfarenheter och ställa frågor

- att innehållet är väsentligt, dvs att man får arbeta med material som engagerar och intresserar
- att övningar och arbetsuppgifter så mycket som möjligt skall vara realistiska och anpassade till ens behov och förutsättningar
- att man får arbeta på ett varierat sätt — både med fria och bundna uppgifter — och att man har möjlighet att välja mellan olika uppgifter
- att man i fördjupningsdelen får arbeta med uppgifter efter eget intresse och behov
- att man får använda och utveckla sin fantasi, kreativitet och sina erfarenheter
- att man får tillfälle att läsa och lyssna mycket på målspråket (texter och inspelningar skall vara på en sådan nivå att de går att förstå med viss ansträngning; texter och talat språk skall tjäna som underlag för att bilda regler för målspråkets struktur)
- att man får öva grammatiken i meningsfulla sammanhang, där satsernas betydelse är det viktigaste
- att man får tillfälle att arbeta och skapa tillsammans med kamraterna i gruppen och därigenom lära känna dem
- att man har rätt att försöka och misslyckas och bemötas med tolerans av både kurskamrater och lärare.

Några kommunikativa arbetssätt

I det följande ges helt kortfattat några exempel på kommunikativa arbetssätt. Många detaljer är utelämnade, ingen tidsåtgång anges, inte heller nivå eller språkligt innehåll i detalj. Ändå kan exemplen tyckas för detaljerade eftersom de beskriver ett händelseförlopp steg för steg. Avsikten med exemplen är dock att de skall vara typexempel som kan ge uppslag till liknande arbetssätt.

Övningstyperna är varandra olika på en del sätt, bl a vad gäller inriktning och språklig nivå, men de har ändå vissa drag eller principer gemensamma. Till det gemensamma hör bl a följande:

- De övar alla språket i funktion, dvs de sysslar inte huvudsakligen med att beskriva och lära ut språkets uppbyggnad.
- De är i växlande grad försök till simulering, dvs efterliknande av någon verklig situation där kommunikation förekommer eller är nödvändig.
- De är i något avseende kommunikativa, dvs innebär överförande av information. Oftast är utgångspunkten en informationslucka mellan dem som kommunicerar.
- De bygger på utgångsmaterial som har någon grad av autenticitet, dvs det har inte tillkommit för att illustrera språkstruktur eller fraseologi utan är hämtat ur verkliga livet.
- De uppfyller höga krav på elevaktivitet.
- De ger samtliga möjlighet till någon form av kreativitet, dvs det normala skapandet när vi uttrycker något, snarare än tillfälle till imitation. De främjar i högre grad kommunikationsförmåga, fluency och tillämpning än tex översättning, synonymik och korrekthet.
- De går att variera vad gäller material, genomförande eller tyngdpunkt i fråga om färdighetsträning.

De arbetssätt som beskrivs i materialet går att kombinera med mera traditionella arbetsformer. Läraren och gruppen måste avgöra hur stor del av tiden som ska ägnas åt kommunikativa övningar. Om man väljer att låta övningar av den typen präglade och dominera undervisningen för det med sig att grammatiken får en annan roll än i traditionell språkundervisning. Man kan tänka sig grammatikens roll i ett kommunikativt arbetssätt så här:

- Strukturer som är nya för kursdeltagaren förekommer i texter och inspelningar. Många av strukturerna lärs då in direkt utan kommentarer eller speciella övningar.

- Kursdeltagarna prövar att använda språket i olika situationer, men gör formella fel. Språkliga missförstånd och fel noteras och analyseras. Kursdeltagarna får genom systematiska övningar och förklaringar lära in de strukturer som krävs. Undervisningen bör anpassas till olika deltagares behov och sätt att lära.

Eventuellt nödvändig för- eller efterbehandling av övningarna bör ske i form av hemuppgifter, t ex

- en text att läsa i förväg eller en text att läsa som ytterligare behandlar övningens språkliga stoff eller innehåll
- en inspelning som ger ytterligare exempel på övningens dialoger eller fördjupar den förda diskussionen
- en bunden övning som tränar vissa uttryckssätt.

Översikten nedan visar vilka språksituationer som exemplifieras i det här avsnittet, vilket material de utgår från och vilka färdigheter som i första hand övas. Uppgifterna är inte ordnade efter språklig nivå. Däremot är de exempel som står först relativt bundna, läroboksanknutna och strukturerade, medan de som står mot slutet är friare och öppnare.

Rubrik	Utgångsmaterial	Färdigheter som övas
1 Läroboksanknutna småövningar	lärobok	samtala
2 Att arbeta med nya ord	bild, ordlista	alla
3 Jag fick ett kort igår . . .	kort text	läsa, samtala
4 Anställningsintervju	annons	läsa, samtala
5 Att ge ett gott råd	kort text	alla
6 Att ge instruktioner	bild	samtala, utföra
7 Jag hörde just på radion . . .	inspelning	lyssna, anteckna, referera
8 Brainstorming	bild	samtala, diskutera
9 Engagera-debattera-besluta	texter m m	läsa, diskutera

Läroboksanknutna småövningar

Mycket tidigt kan kursdeltagarna få tillfälle att själva uttrycka sig i verklighetsnära situationer med utgångspunkt i det ordförråd som läroboken ger. Nedan skisserade övningar kan användas från nybörjarstadiet och göras svårare efter hand.

Redan första lektionspasset kan en enkel presentation på målspråket kombineras med att kursdeltagarna lär känna varandra.

Ganska tidigt lär sig kursdeltagarna adjektiv och ord som beskriver läge. Låt kursdeltagarna möblera en våning! Färgen på alla möbler skall anges samt var de står — till höger, till vänster, bakom, framför, bredvid etc. Deltagarna arbetar parvis eller i små grupper. Även i en enkel övning av den här typen får deltagarna utlopp för sin egen idérikedom och kreativitet. Dessutom används adjektiv för färg och form i ett naturligt sammanhang.

En variant är att handla kläder: en deltagare spelar expedit och två till tre andra spelar kunder. I den situationen får deltagarna bli fråga efter pris och använda ord för färg, modeller och storlek. Veckotidningsbilder kan med fördel utnyttjas som underlag.

Att arbeta med nya ord

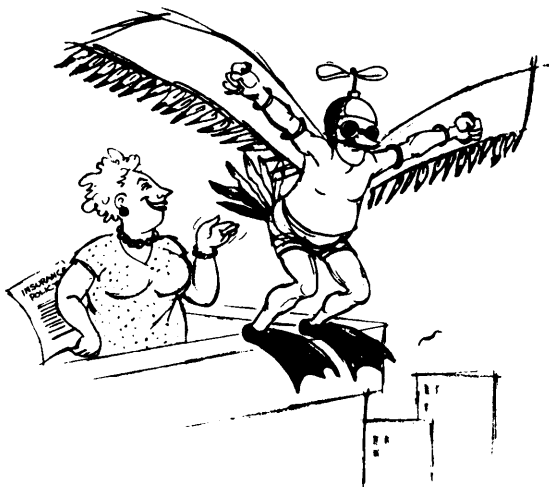
De nya ord som deltagarna möter i texter och inspelningar lär de sig i första hand förstå. Många av orden behöver de sedan kunna använda aktivt. Den här övningen syftar till att deltagarna snabbt skall våga använda nya ord i ett nytt sammanhang och i satser som de själva skapar. Övningen ger också tillfälle till träning av flera färdigheter, skrivning, läsning, hörförståelse och fri muntlig produktion.

Genomförande

Var och en får en bild med en lista på de nya ord som skall användas (se bilden nedan). Alternativt skrivs orden på tavlan och bilden visas i projektor. En lämplig bild kan deltagarna lätt hitta i tidningarna, t ex tecknade serier, skämtteckningar eller karikatyrteckningar. Bilden skall inte ha något samband med den text eller inspelning där de aktuella orden först förekommit.

Deltagarna får uppgiften: Please ask Mary or Fred questions. You must use these words.

old-people's home
a piece of advice
hurt
argument
interfere
expect
boarding-house
pension
describe
solve
polite
important
pink
income
horrible
dragon

Deltagarna skall nu skriva frågor riktade till någon av personerna på bilden. Man kan låta hälften av deltagarna "skriva till" Mary och hälften till Fred. I varje fråga skall minst ett av de uppräknade orden finnas med. Frågorna samlas in och rättas — om möjligt genast.

Till nästa lektionstillfälle skriver läraren eller två deltagare ut två frågelistor, en med frågor till Mary och en med frågor till Fred. Frågorna tas från de listor deltagarna skrivit. Det är viktigt att var och en får bidra med minst en fråga. Deltagarna arbetar sedan i par med var sin frågelistor. De tänker

sig att de är de bägge personerna på bilden. De skall fritt besvara de frågor från listorna som de ställer till varandra. De får inte titta på varandras frågelistor utan måste lyssna till frågorna och försöka förstå dem.

Genomförandet kan förenklas: när läraren rättat de frågor deltagarna skrivit kan dessa användas direkt. På nybörjarnivå kan man undvika att deltagarna använder alltför komplicerade frågekonstruktioner om man skriver ut frågans första ord som hjälp. I stora grupper kan det vara nödvändigt att begränsa antalet frågor. Orden kan delas upp så att olika deltagare får olika ord. Deltagarna kan mycket väl skriva frågorna tillsammans i par eller smågrupper.

Kommentar

Den här övningen innebär att deltagarna med utgångspunkt i en bild genomför ett anspråkslöst litet rollspel, där de själva kan avgöra hur mycket eller hur litet de vill gå in i rollen. I både frågorna och svaren får de använda sin kreativitet och fantasi. Bilden gör att man får leva sig in i andra människors känslor och släpper något av den hämmande uppmärksamhet som man ofta har på sig själv. När deltagarna arbetar så här lär de känna varandra bättre och får samspela med varandra. De är relativt oberoende av läraren under rollspellet.

Frågorna blir ofta udda, lätt absurda och mycket oförutsägbara. De blir överraskande på samma sätt som verkliga samtal med obekanta människor ofta är. Många vuxna känner sig otrygga när de i språkinläringen arbetar med något som de inte kan överblicka, avgränsa eller styra. En övning som den här ger trygghet genom att de ord som används är kända och genom att deltagarna kan påverka innehållet i frågorna. Var och en kan också känna igen sin egen fråga.

Mot det här beskrivna arbetssättet kan man invända att det tycks krävande för läraren. Många av arbetsmomenten kan emellertid skötas av deltagarna. Det enda läraren måste göra är att rätta frågorna.

Jag fick ett kort igår

Nedan skissas en enkel kommunikativ övning som kan användas för att träna vissa strukturer eller visst ordförråd, för beskrivningar av miljöer, landskap, byggnader etc. Som utgångspunkt kan två vykort med olika text användas.

Genomförande

A får ett vykort från en god vän som är på semester, tjänsteresa eller liknande. B frågar vad vännen skrev. B söker information, ställer frågor med när, var, vad och tränar samtidigt en viss struktur beroende på hur vykortet är utformat. Man kan tänka sig variation i tempus, t ex "vad gjorde de igår, vad skulle de ha gjort igår om inte... vad tänker de göra i morgon".

A:s svar kan bli ganska enstaviga, dvs naturliga. Det finns givetvis ingen anledning att kräva fullständiga meningar som svar om man i en verklig situation inte skulle svara på det sättet.

Kommentar

En övning av det här slaget är någorlunda realistisk genom att den bygger på att endast en av personerna har information som förmedlas till den andra. Den bygger alltså på sk informationsslucka. Den kan vara utformad så att den tränar mycket avgränsade strukturer, men kan också göras betydligt mera komplicerad. Den ger, trots sin möjliga begränsning, en öppning för deltagaren att formulera sig någorlunda fritt efter eget val inom ramen för det man lärt sig.

Deltagarna kan själva skriva vykort. Dessa läggs samman i en pott ur vilken A får sitt kort. Eventuellt kan kursdeltagarna få instruktioner för utformning av korten: du är där och där, det och det har hänt, klaga över det eller det osv. På det sättet kan man få in ett visst språkstoff om man så önskar.

Anställningsintervju

Förutom övning i att inhämta och lämna information innebär den här intervjun att kursdeltagaren ger en beskrivning av den egna personen, sin situation, tidigare erfarenheter, intressen osv. Övningen kan utföras både tal och skrift. Material kan vara en platsannons, frågeformulär och checklista.

Genomförande

Intervjun genomförs som parövning. Varje par väljer vilken annons de vill arbeta med och studerar den tillsammans. De bestämmer vem som skall representera arbetsgivaren och vem som söker anställningen. Före intervjun bör båda förbereda intervjuens innehåll, var och en utifrån sin utgångspunkt.

På lägre stadier eller med ovana deltagare kanske frågeformulär är en bra hjälp, annars kan det räcka med en checklista. Den kan exempelvis uppta följande punkter: namn, adress, ålder, civilstånd, nuvarande sysselsättning, utbildning, varför man söker just det här arbetet, intressen, något om arbetsuppgifter, tider, semester, lön; när anställningen tar sin början, när man kan få besked. Efteråt skriver var och en en rapport eller ett brev om anställningsintervjun.

Kommentar

Intervjuer kan varieras i det oändliga. Material kan vara platsannonser, varuannonser, lägenhetsannonser, rumsuthyrning, bekantskap önskas. Det kan också vara en kort nyhetsnotis som ger anledning att närmare ta reda på vad som egentligen hände eller en recension som tjänar som utgångspunkt för ett samtal med författaren, regissören etc. Rollerna ger sig i anslutning till materialet, exempelvis att en köper och en säljer.

Som stöd för svagare deltagare kan förberedelserna bedrivas parvis med t ex två köpare tillsammans, som skisserar "kunden och hans önskemål". De arbetar sedan ihop med två säljare som förberett sig på motsvarande sätt.

Att ge ett gott råd

I övningar av nedanstående typ kan man snabbt få hela gruppen att arbeta intensivt samtidigt. Deltagarna engageras ofta direkt. De använder både ny information och sin egen inlevelse, fantasi och erfarenhet. De spelar relativt aktiva roller, tar initiativ, förklarar och motiverar vad de säger. Flera olika färdigheter kommer till användning.

Förslag till övningar

Var och en skriver en lapp, där man på målspråket och i jag-form beskriver ett enkelt problem exempelvis: "Jag vill gå ner i vikt. Ge mig ett gott råd." "Jag vill måla om mitt kök. Ge mig ett gott råd."

Lapparna rättas. I smågrupper eller i helklass arbetar alla sedan med lapparna, som är blandade. En deltagare drar en och läser upp vad som står. Var och en av de andra måste ge ett råd.

Man kan utveckla övningen genom att anteckna råden efter hand. I grupper som inte är så avancerade kan läraren vara sekreterare och skriva på tavlan. Sedan kan man diskutera om råden är motsägande, realistiska, lockande och vad som händer om man följer dem.

En kursdeltagare spelar en person i en berättelse som gruppen läst. Han eller hon får be om råd: "Vad ska jag göra nu då?"

Hälften av gruppen får en broschyr, t ex information från en bank om hur man kan spara eller investera. De

deltagare som inte läst broschyren får tänka sig att de vunnit pengar och inte vet vad de skall göra. Var och en ber någon som läst broschyren om råd. De som ger råd bör försöka koppla broschyrens information till sina egna erfarenheter.

Kommentar

Övningar i att ge råd är lätta att variera och anpassa till gruppens nivå. Man kan till att börja med använda mycket enkelt språk. Så småningom når man större variation och nyansrikedom: "Har du aldrig tänkt på att . . ." Man kan ofta koppla övningar av den här typen till innehållet i aktuella texter eller inspelningar.

Att ge instruktioner

Både i yrkeslivet och annars behöver man ofta instruera andra. Inte sällan innebär instruktionen också en beskrivning. Instruktionsövningar kan konstrueras så att de omedelbart följs av en handling. Detta leder till ett naturligt samtal mellan de agerande. I det följande skissas ett förslag till instruktionsövning.

Övningen utgår från en detaljrikt tecknad bild. Man kan med fördel välja bilder från miljöer som förekommit i texter eller inspelningar. Kartor är utmärkta. På en kopia av bilden retuscheras ett antal detaljer bort. Man bör ta bort minst lika många detaljer som man har deltagare i gruppen. Den retuscherade bilden kopieras till overhead. Alla deltagare utom en får en kopia av originalbilden, t ex ett kök eller en hylla med föremål.

Den deltagare som fått den retuscherade bilden sitter vid overheadapparaten med en spritpenna (vattenlöslig skrift). Han skall få instruktioner av de andra så att han kan rita in de borttagna detaljerna på rätt ställe. Varje deltagare får bara ge instruktion om en sak för att så många som möjligt skall få tillfälle att säga något.

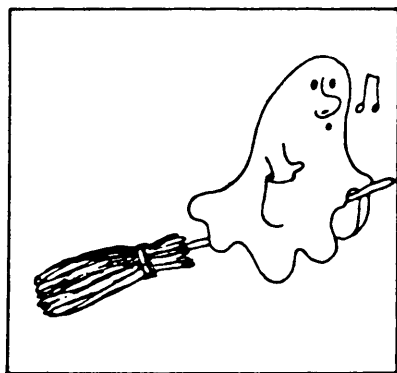
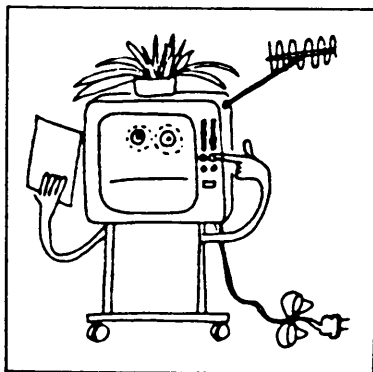
Kommentar

Övningen tränar:

- ordkunskap (namn på de konkreta föremål som förekommer)
- beskrivning av position; höger, vänster, över, under, längre fram osv
- beskrivning av form
- att ge instruktion och att följa instruktioner
- att ställa enkla frågor eller be om bekräftelse eller förtydligande.

Övningen är helt muntlig. Information överförs till den deltagare som ritar. Alla i gruppen ser omedelbart om instruktionerna följs eller inte. Det finns alltså en direkt koppling mellan språk och handling. Gruppens uppmärksamhet koncentreras på något gemensamt utan att läraren står i centrum eller styr. Lärarens uppgift är att hjälpa till med språket om det behövs.

I stället för att alla arbetar tillsammans kring en overheadbild kan man arbeta två och två med stencilerade tecknade bilder. Den ena deltagaren (A) kan på samma sätt som ovan ge den andra (B) instruktioner om var olika detaljer skall ritas in. A kan också få en enkel liten bild som B — enligt A:s instruktioner — skall rita. Bilden kan gärna vara något absurd eller besynnerlig (se exempel nedan).

Lisa Örtengren

Jag hörde just på radion

Den här övningen omfattar tre moment: att avlyssna, göra minnesanteckningar och rapportera. Den ansluter väl till den autentiska situation som anges av rubriken, dvs man återger med delvis egna ord det som man fäst sig vid i en nyhetsrapport och som man tycker andra borde veta.

Genomförande

Man behöver ett antal kassettbandspelare med inspelade autentiska nyheter eller lätt redigerade nyheter, tex skolradions nyhetsprogram. Programmen bör inte vara mer än fem minuter långa.

En grupp om 3–5 kursdeltagare lämnar klassrummet med bandspelare och uppgiften: "Lyssna till nyheterna. Kom tillbaka efter 20 minuter och berätta vad som hänt. Fördela arbetet mellan er. Ni får lyssna så många gånger ni hinner. Anteckna minnesord för varje nyhet ni vill återge. Kom inte tillbaka och läs upp något från ett papper." Eventuellt kan man dramatisera en smula: "Vi är alla på en öde ö. Ni har hittat en radio och fått in BBC-nyheterna. Ingen annan vet något. Ni är ivriga att berätta och att besvara frågor om vad som hänt." När gruppen återvänder, rapporterar deltagarna och får besvara frågor.

Kommentar

Kursdeltagarna bör ha en viss vana vid nyhetsprogram eller tidningstext och dessutom ha berättat något inför hela gruppen innan de gör den här övningen. Ordförrådet i nyheterna kan upplevas som svårt att översätta till talspråk. Ämnesområdena och därmed ordförrådet kan ju variera kraftigt. Det språk som deltagarna använder i övningen blir ofta en blandning av halvofficiellt nyhetsspråk och eget talspråk. Problem som indirekt tal måste tas upp.

Det finns många fördelar med nyhetsprogram, men andra bandade inslag är tänkbara om situationen verkar naturlig, t ex att återge

- en dialog (vad jag hörde vid frukost på hotellet idag eller genom väggen i går kväll)
- en rolig historia som man hört (någon läser in en historia på band — läraren kontrollerar uttalet — en grupp avlyssnar och återger).

Brainstorming

I den här övningen skapas en situation där kursdeltagarna återger egna tankar och argumenterar för eller mot någon annans uppfattning. Övningen kan varieras men är lättast att genomföra med läraren som ledare och hel eller halv elevgrupp som deltagare. Den förutsätter att deltagarna är vana vid att anteckna och beskriva enklare bilder och att de har gjort någon mindre, kreativ övning.

Genomförande

Utgångspunkten för övningen är en gemensam bild, t ex stordia, teckning, plansch, affisch, diabild eller bild som kopierats till varje kursdeltagare.

Kursdeltagarna sitter "hästskoformat", helst en grupp på 8–15, och ser bilden. Bakom ryggen på deltagarna kan läraren se vad som antecknas och hjälpa till med ord och uttryckssätt.

- 1 Bilden exponeras.
- 2 Kursdeltagarna får ingen information om bilden. De skall tvärtom ge information om den, men inte vad de ser utan vad de inte ser.
- 3 Deltagarna får en tyst minut — eller fem — för eftertanke.
- 4 Alla får samma uppdrag: tala om vad du inte ser! Eventuellt ges några frågor som start:

- a Vem är han/hon/de? Bara du vet. Ålder? Yrke? Bakgrund? Du har ju känt honom/henne/dem i tio år.
 - b Vad hände? Du var där. Du är enda ögonvittnet.
 - c Vad hade hänt just när bilden togs? Du tog den. Bara du vet vad som hade hänt innan.
 - d Vad håller han/hon/de på med? Det kan man inte se. Men det vet ju du för du tog bilden.
 - e Bestäm nu vad som kommer att hända med personen på bilden. Du ensam har hans/hennes öde i dina händer.
- Varje kursdeltagare hittar på utan att samverka med någon, antecknar minnesord och stolpar, slår upp i lexikon, frågar läraren som cirkulerar.
- 5 Kursdeltagarna skall nu säga vad de själva tycker och tänker — en ovan situation. Några vill börja tala direkt. Andra är tvehågsna och måste få hjälp med bildtolkningen.
- 6 *Redovisning — kort variant:* Några deltagare redovisar inför de andra eller alla parvis.

Redovisning — lång variant med argumentation: Deltagarna bildar fyra grupper. Varje grupp diskuterar på målspråket tills man har en version som alla tycker är bra. Redovisning görs inför storgruppen. Eventuellt kan diskussionen fortsätta så att hela gruppen enas om en version. Övningen kan avslutas med individuell skriftlig summering. Vid nästa lektionstillfälle kan några kursdeltagare läsa upp historien eller återberätta utan manus. Alla har facit och kompletterar.

Kommentar

”Brainstorming” är en kreativ arbetsform. Man säger vad man vill. Alla kan delta — säga lite eller mycket. Man lär in nytt stoff som för ögonblicket känns angeläget. Mycket talat språk går åt för att säga vad man vill och för att eventuellt enas om en gemensam version.

Övningen kräver god kontakt mellan lärare och deltagare men ger också förbättrad kontakt: ”vi hittar på tillsammans, har roligt och vågar göra bort oss”. Läraren måste vara

lyhörd för deltagarnas reaktioner och snabb att hjälpa och stödja.

Språket och svårighetsgraden kan varieras på olika sätt. Övningen kan göras kort eller lång. Samma övning kan även göras med föremål, t ex övningar av typen Bring-a-thing.

Engagera — debattera — besluta

I övningar av följande typ tas en aktuell tidningsartikel om ett engagerande problem, gärna mänskligt vardagligt, till utgångspunkt. En tidningsartikel är oftast upplagd så att den med rubrik, ingress, åtföljande bilder och andra illustrationer lyfter fram den väsentliga informationen. På så sätt blir läsaren förberedd på vad artikeln kommer att innehålla.

Till grund för just det här exemplet ligger en artikel som behandlar en kampanj i ett bostadsområde mot ett bostadshotell för hemlösa som kommunen planerar. I anslutning till artikeln finns även ett upprop från invånare i området.

Genomförande

- 1 Kursdeltagarna läser tidningsartikeln extensivt i avsikt att ta reda på dels fakta i målet, dels kommentarer från de inblandade. Dessutom funderar deltagarna ut vilka skäl de skulle kunna tänka sig för att inte vilja ha bostadshotellet i närheten av sitt eget hus.
- 2 Alla argument förs upp på tavlan. Gruppen diskuterar om liknande situationer kan uppstå någon annanstans. Exempel anges.
- 3 Invånarnas upprop skumläses.
- 4 Uppropets påståenden granskas och jämförs med tidningsartikeln. Ordens valör diskuteras — betyder ett ord samma sak när det används av företrädare för olika ståndpunkter?
- 5 Argument mot uppropet granskas och noteras på tavlan.
- 6 Med de argument som finns tränas olika sätt att uttrycka sig när man vill instämma eller inte instämma i något.

- 7 Klassen delas upp i grupper om sju deltagare: en ordförande, tre emot och tre för kommunens planer. Grupperna gör ett rollspel: möte i bostadsområdet för att ta ställning till det planerade bostadshotellet. Man kan här lägga till personer efter behov — representant för kommunen, journalist från lokalpressen m fl. Ordförandens uppgift är att introducera mötet, se till att alla får säga sin mening och summera debatten. En sekreterare kan utnämnas som rapporterar inför de andra grupperna när rollspelet är avslutat.
- 8 En skriftlig uppföljning görs. Kursdeltagarna skriver t ex brev till kommunen och lägger fram sina synpunkter, insändare till lokaltidningen eller en artikel för tidningen om mötet.

Kommentar

Den här övningen blir kommunikativ eftersom hela förloppet baseras på en autentisk situation, där var och en kan identifiera sig, förankra sina åsikter och känslor i någonting realistiskt och hjälpa till att fatta beslut.

Rollspelet ger kursdeltagarna möjlighet dels att träna en viss språkfunktion, dels att fritt och kreativt använda språket i en situation där de egna erfarenheterna får utrymme.

I stället för rollspel kan man tänka sig andra och kanske enklare förfaringssätt. Som ersättning för övningspunkterna 5–7 kan man låta kursdeltagarna arbeta parvis med intervjuer: en journalist från aktuell tidning intervjuar en representant för de boende. Innan man sätter igång en sådan intervju bör varje deltagare förbereda sig tillsammans med någon som har samma roll. Varje par skriver frågor, läser på och tar fram fakta. På det här sättet är övningen fortfarande ganska fri och kreativ men har sitt givna basmaterial till stöd för de deltagare som säger sig sakna fantasi. Ur lärarens synvinkel är en parövning kanske mera lättarbetad och lättmanövrerad än ett rollspel. Eventuellt kan intervjun också genomföras mera styrt med hjälp av en förberedd pildialog.

Litteratur

- Allwood m fl *Språkteorins relevans för språkundervisningen*
Studieförlaget. ISBN 91-7602-007-X
En symposierapport med mycket blandat innehåll men med relevans för den som vill ha hjälp att "tänka själv". Rapporten innehåller inga metodiska tips, däremot en översikt över samband mellan lingvistik, inlärningsteori och olika undervisningsmetoder — ibland förlängd till granskning av läromedel.
- Binham–Murray *Speak Up — A Guide to International Communication in English*
Evans Brothers Limited. ISBN 0-237-49960-6
Ett litet häfte som ger uppslag till övningar av diskussionsfärdigheter och utförligt beskriver det språk som behövs för att klara argumentativa situationer. Även mer fria övningar beskrivs, textspel och intervjuer.
- Carroll *Testing Communicative Performance*
Pergamon 1980. ISBN 0-08-024554-4
En bok som inte bara tar upp testtyper utan mera testproblem och exempel på kriterielistor för muntlig produktion samt provexempel relaterade till verkliga situationer. Den ger mer underlag för hur test kan se ut än färdiga lösningar.
- Christison–Bassano *Look Who's Talking*
Alemanny Press/Pergamon Press. ISBN 0-08-029445-6
En samling kommunikativa övningar, kort men inträngande beskrivna. Framför allt beskrivs idéerna bakom övningarna — inte arbetssättet i detalj.

- Grellet *Developing Reading Skills*
Cambridge University Press. ISBN
0521-28364-7
Vad gör vi med texterna i klassrummet?
Lär vi deltagarna olika sätt att läsa tex-
ter? Ställer vi frågan varför vi läser en
viss text? Får uppgifterna olika karak-
tär om syftet med läsningen varierar?
Grellet försöker ge svar på dessa frågor
och lämnar samtidigt en mångfald ex-
empel.
- Hedenquist–
Levihn *Språka på främmande språk!*
Liber Läromedel. ISBN 91-40-30421-3
En innehållsrik bok med språkövningar
beskrivna på ett enkelt, lättillgängligt
och tydligt sätt.
- Hyltenstam, red *Språkmöte. Svenska som främmande
språk, hemspråk, tolkning*
Liber Läromedel. ISBN 91-40-30553-8
Boken innehåller olika artiklar. Spe-
ciellt intressant är den första som klar-
gör skillnaden mellan inläring av and-
raspråk och främmande språk samt ger
en översikt över interimsspråkforsk-
ning.
- Jones *Simulations in Language Teaching*
Cambridge University Press. ISBN
0521-27045-6
"Simulation" används här i en begrän-
sad bemärkelse, dvs som en händelse där
deltagarna själva skapar förloppet uti-
från sina tilldelade roller i en strukture-
rad situation, vilken innebär att man
skall lösa problem och fatta beslut. Jo-
nes diskuterar hur "simulations" kan
användas och går igenom en del mate-
rial som finns publicerat.
- Jupp–Hodlin *Industrial English*
Heinemann Educational Books. London
1978. ISBN 0435-28401-0

- Jupp–Hodlin
forts.
- Innehåller principer för och rikligt med exempel på funktionell (i motsats till strukturell) språkundervisning med inriktning på EFL, engelska som främmande språk för invandrare. Som namnet säger tar boken främst upp invandrarundervisning på arbetsplatsen, dvs för omedelbart praktiskt bruk. Referensbok för engelsklärare, SFS-lärare och grundvuxlärare.
- Jönsson
- Försök med muntligt inriktade språkkurser i kommunal vuxenutbildning*
Delrapport från projektet Bisvux.
Språkpedagogiskt Centrum vid Göteborgs universitet. ISSN 0349-2486
Vad händer när man försöker ge ökat utrymme åt muntlig praktisk språkfärdighet i kvällskurser i språk? Rapporten berättar delvis i dagboksform om glädjeämnen och bakslag. Den innehåller också exempel på studieplaner, enkäter och övningar.
- Jönsson–Hjelm
- I dagligt tal*
Fortbildningsavdelningen i Linköping.
ISBN 91-7632-045-6
Ett fortbildningsmaterial som innehåller målbeskrivningar och kopieringsunderlag för muntliga språkövningar i svenska som främmande språk inom grundvux och komvux. Många övningar och bilder kan användas även i annan språkundervisning.
- Krashen
- Second Language Acquisition and Second Language Learning*
Pergamon Press. ISBN 0-08-025338-5
Boken är teoretisk. Krashen skiljer på aktiv inlärning genom formell undervisning (learning) och tillägnande (acquisition) som sker när den studerande lyssnar eller läser och sedan själv bildar regler för språket.

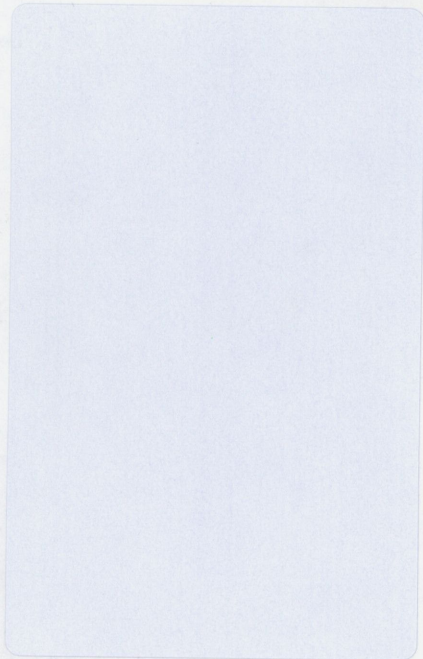
- Littlewood *Communicative Language Teaching. An Introduction*
Cambridge University Press. ISBN 0521-28154-7
Littlewood introducerar en rad olika tekniker som skall underlätta träning av talförmågan. Han diskuterar skillnaderna mellan en strukturell och en kommunikativ språksyn och ger exempel på hur grammatiska strukturer kopplas till ett kommunikativt sammanhang. Han visar hur en övning stegvis blir friare och mera kreativ. Många konkreta exempel ingår.
- Maley–Duff *Drama Techniques in Language Learning*
Cambridge University Press. ISBN 0521-21877-2
Författarna försöker visa hur man kan ge deltagarna tillfälle att använda sina egna erfarenheter och sin egen personlighet i språkträningen. Det är inte fråga om att spela teater, utan om att skapa situationer som är fria i den meningen att det oförutsägbara som är kärnan i allt utbyte människor emellan får tillfälle att utvecklas. Övningarna frigör fantasin och skapar intresse.
- Malmström *Kommunikativ språkmetodik. En idébok*
Esselte Studium. ISBN 91-24-29666-X
En bok som ger många synpunkter på kopplingen mellan teori och praktik. Den innehåller också många uppslag och idéer som man kan arbeta vidare med.
- Oredsson *Kreativa talövningar i engelska*
Fortbildningsavdelningen i Uppsala. ISBN 91-7680-005-9
Övningarna är hämtade från olika håll. De är tydligt beskrivna och ofta finns bilder med. Med lätt förändring kan övningarna användas även i andra språk än engelska.

- Rivers *Communicating Naturally in a Second Language*
Cambridge University Press 1983. ISBN 0521-25401-9
En "tung" men givande handbok för alla som på ett mer avancerat plan vill läsa om alla metodinriktningar som varit aktuella de senaste 30 åren och dessutom vill ha en koppling till vanlig undervisning, läromedel och inlärningsteori. Ger perspektiv även på s k kommunikativ metod.
- Rixon *How to Use Games in Language Teaching*
Macmillan. ISBN 0-333-27547-0
I huvudsak en bok om spel och hur de kan integreras i undervisningen för att på bästa sätt träna vissa färdigheter. Ett trettiotal exempel ingår liksom förslag till hur man tillverkar spel och organiserar materialet.
- Skolöverstyrelsen *Tröskelnivå. Förslag till innehåll och metod i den grundläggande utbildningen i svenska för vuxna invandrare, 1981*
Rekvireras från TRYCKKONTAKT, Knivstagatan 12, 753 23 Uppsala. ISBN 91-7260-693-2
Tröskelnivå ansluter till Europarådets språkprojekt "Modern Languages". Det språk invandraren behöver lära sig analyseras i funktioner och begrepp. Tonvikten läggs vid vad man kan använda språket till, vad man kan göra med det. Boken innehåller värdefulla kapitel om språkinlärning, metodik och grammatik.
- Sveriges exportråd *Språkutbildning för näringslivet*
En översikt över språkbehov och språkinlärningsmöjligheter i näringslivet. Boken ger synpunkter på hur en grupp avnämare ser på språkbehov — och på utbildningsväsendet.

- Ur *Discussions that Work*. Task-centred fluency practice
Cambridge University Press. ISBN 0521-28169-5
"Discussions" definieras av Penny Ur som "anything from the simplest question — answer guessing process, through explorations of situations by roleplay, to the most complex, political and philosophical debates". Hon tar upp olika typer av talövningar, betydelsen av att de är inriktade på en viss uppgift och själva organisationen av arbetet. Vidare ges en rad exempel.
- van Ek *Threshold Level English*
Pergamon 1980. ISBN 0-08-024588-9
Boken ger en definition av en tröskelnivå för engelska som främmande språk och är den första i en rad nivåbeskrivningar för olika språk inom Europarådets stora språkprojekt. Boken består till stor del av listor över bl a funktioner, begrepp, situationer och språkliga aktiviteter. Det är en banbrytande bok som kan inspirera till olika metodiska lösningar och vars synsätt man kan diskutera och stimuleras av.
- Wilkins *Notional Syllabus*
Oxford University Press 1976. ISBN 019-437071-2
En lingvistisk analys som grund för metodiska ställningstaganden. Bl a en ingående diskussion av vilket språk som bör läras ut — läras in.
- Winn-Olsen *Communication Starters*
Pergamon Institute of English. ISBN 0-08-025360-1
En utförlig samling övningar som är ytterst omväxlande: bingo, kartläsning, intervjuer, inspelningar, bildövningar (inklusive kopieringsunderlag) samt mer traditionellt övande av ord, strukturer och regler.

BIBLIOTEKET
I MÖLNDALE

L⁸²
LUX

KOMMENTARMATERIAL

SÖ:s
publikation
Läroplaner
1980

 Liber
Utbildningsförlaget

ISBN 91-40-71252-4

SÖ